

Puchalski, Jacek

"Verlegt bei Korn im Breslau. Kleine Geschichte eines bedeutenden Verlages von 1732 bis heute", U. Schmilewski, Würzburg 1991 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 38/1, 185-188

1993

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Liczne publikacje, jakie ukazują się na temat powodzi sztormowych w Niemczech i innych krajach na obrzeżach bardzo burzliwego Morza Północnego, świadczą o zaniepokojeniu z powodu występujących tu katastrofalnych wydarzeń żywiołowych i o zdawaniu sobie sprawy z istnienia tam stałego stanu zagrożenia od strony morza.

Aleksander Majewski
(Gdynia)

U.Schmilewski: *Verlegt bei Korn im Breslau. Kleine Geschichte eines bedeutenden Verlages von 1732 bis heute.* Bergstadtverlag Wilhelm Gottlieb Korn, Würzburg 1991, s. 276.

Naturalne związki historii nauki z bibliologią są wynikiem doniosłej roli, jaką odgrywa książka w świecie nauki. Książka bowiem jest i była ważnym środkiem przekazywania treści w procesie komunikacji naukowej³⁷. W związku z powyższym badacze historii nauki nie mogą pozostać obojętni m.in. na problematykę produkcji i rozpowszechniania książki.

Badania nad dziejami książki na Śląsku przyniosły dotychczas znaczny dorobek naukowy zarówno niemieckiego jak i polskiego środowiska bibliologicznego. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się historia książki drukowanej we Wrocławiu, a zwłaszcza kwestia produkcji i rozpowszechniania publikacji. W efekcie prac nad tak określoną problematyką badawczą powstają monografie kolejnych wrocławskich oficyn wydawniczych i drukarskich³⁸. Spośród wielu firm działających w przeciągu wieków we Wrocławiu największej liczby opracowań doczekało się przedsiębiorstwo wydawniczo-księgarskie Kornów, funkcjonujące w tym mieście w latach 1732-1945. Należy tutaj przede wszystkim przypomnieć monografię Emila Wohlfartha *Die Firma W.G.Korn in Breslau*³⁹, Hansa

37 B.Bieńkowska: *Metody bibliologiczne w badaniach dziejów nauki*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, 1989, nr 2, s. 332-342.

38 M.in. prace: Marty Burbianki: *Produkcja typograficzna Scharffenbergów we Wrocławiu*, Wrocław 1968, *Z dziejów drukarstwa śląskiego w XVII wieku. Baumannowie*, Wrocław 1977; Marii Rotterowej: *Księgarnia i wydawnictwo Zygmunta Schlettera we Wrocławiu. 1833-1855*, Wrocław 1956.

39 Breslau 1926, Veröff. der Schles. Gesellschaft zur Förderung der Buchhändl. Fachbildung, H. 2.

Jessena *200 Jahre Wilhelm Gottlieb Korn — Breslau 1732-1932*⁴⁰ oraz Aleksandry Mendykowej *Kornowie*⁴¹. Wymienione publikacje aczkolwiek niezwykle cenne nie wyczerpują całości zagadnień związanych z działalnością firmy Kornów. Niepełność niniejszych prac wynika z tego, że Wohlfarth i Jessen skupiają swoją uwagę głównie na niemieckim dorobku wrocławskiej firmy, nie pomijając jednak polskich aspektów jej działalności.

Natomiast Mendykowa w swojej monografii kładzie szczególny nacisk na wyeksponowanie osiągnięć Kornów w wytwarzaniu i upowszechnianiu publikacji polskich, oczywiście przy przyjęciu „odpowiednich proporcji pomiędzy tym, co w ich dorobku jest polskie, a co niemieckie”⁴².

Książka Ulricha Schmilewskiego — autora zajmującego się przede wszystkim dziejami Śląska — jest próbą syntezy wysiłków niemieckich i polskich badaczy. Historyk stara się w swojej monografii ująć wszystkie sfery zawodowej aktywności Kornów w ruchu wydawniczym, księgarskim i antykwarycznym, niezależnie od jej niemieckiego czy też polskiego charakteru.

Monografia Schmilewskiego obejmuje okres od powstania firmy — jako umowną datę przyjmuje się zwykle 13 lutego 1732 r. — do końca lat osiemdziesiątych naszego wieku. Przyjęcie podobnych ram czasowych pracy jest uzasadnione tym, że chociaż wrocławskie przedsiębiorstwo Kornów uległo likwidacji w 1945 roku, to jednak jego działalność kontuuje do dnia dzisiejszego oficyna funkcjonująca w Würzburgu pod nazwą Bergstadtverlag Wilhelm Gottlieb Korn jako wydawnictwo Fundacji Dóbr Kultury Śląskiej.

Omawiane opracowanie ma charakter popularno-naukowy. Autor świadomie zrezygnował z aparatu naukowego, pragnąc przedstawić historię oficyny w sposób jak najbardziej przystępny dla najszerszych kręgów czytelników. Doceniając popularyzatorskie intencje badacza należy jednak podkreślić, że podobny zabieg obniża wartość monografii jako źródła poznania naukowego, zwłaszcza że jak stwierdza Schmilewski jego praca — w przypadku wydawnictw niemieckich — weryfikuje dane opublikowane w monografiach przedwojennych. W pewnym stopniu tę znaczącą lukę wypełnia obszerna bibliografia załącznikowa materiałów źródłowych wykorzystanych przez autora.

---

40 Breslau 1932.

41 Wrocław 1980.

42 Tamże, s. 7.

Książka składa się z dwóch zasadniczych części: pierwsza obejmuje zestaw biogramów kolejnych właścicieli firmy, — druga — zawiera szczegółową analizę tematyczną repertuaru wydawniczego oficyny Kornów w dwóch najważniejszych okresach jej działalności: lata 1732-1763 i 1763-1945.

Biogramy zamieszczone przez autora w pierwszej części książki charakteryzują się zwięzłością i konkretnością ujęcia. Obok najważniejszych danych z życiorysu zawierają informacje dotyczące tylko tych dziedzin działalności opisywanej postaci, które miały ścisły związek z prowadzoną firmą. Można więc znaleźć tutaj dane na temat organizacji i wyposażenia przedsiębiorstwa w określonym czasie jego funkcjonowania — Schmilewski stara się przedstawić działalność firmy Kornów w jej polityczno-prawnych, społecznych i ekonomicznych uwarunkowaniach — inicjatywy wydawniczych Kornów, sposobów ich realizacji i wreszcie przedsięwzięć handlowych rodziny. W omawianej części monografii autor przedstawia także ogólną charakterystykę tematyczną repertuaru wydawniczego firmy prowadzonej przez danego przedstawiciela rodziny Kornów. Jednak pogłębioną analizę tej problematyki znajdujemy w drugiej części opracowania.

Badając repertuar wydawniczy oficyny, Schmilewski wyróżnia następujące, najistotniejsze okresy jej działalności:

- lata 1732-1763: okres od założenia firmy przez Jana Jakuba Korna do przejęcia jej przez Wilhelma Bogumiła Korna;

- lata 1763-1945: okres, który otwiera data przejęcia na własność firmy przez Wilhelma Bogumiła Korna (7 luty 1763 roku) do jej likwidacji w 1945 r.

W ramach tego generalnego podziału autor grupuje materiał badawczy w następujących działach: wydawnictwo książki niemieckiej, wydawnictwo książki polskiej, wydawnictwa gazetowe i czasopiśmiennicze. W przypadku dwóch pierwszych Schmilewski stara się określić główne grupy tematyczne występujące w tego rodzaju publikacjach. Następnie omawia określone dzieła reprezentatywne dla wyróżnionych grup wydawnictw, godne uwagi ze względu na osobę autora (Schmilewski interesuje się szczególnie twórcami związanymi ściśle z wydawnictwem Kornów lub ze Śląskiem). Istotna jest także treść dzieł — przedmiotem uwagi autora są przede wszystkim „silesiana” — i okoliczności, w których powstały (chodzi tutaj m.in. o dokumenty urzędowe i druki okolicznościowe wydawane w firmie Kornów).

Przeprowadzona w ten sposób analiza repertuaru wydawniczego oficyny pozwala na podkreślenie ogromnej roli jaką odegrała w rozwoju śląskiego życia kulturalnego i naukowego.

Na końcu monografii Schmilewski analizuje działalność wydawniczą dwóch firm „siostrzanych” oficyny Wilhelm Gottlieb Korn Verlag. Istnienie pierwszej z nich stanowi odkrycie autora. Chodzi mianowicie o Heger-Verlag Wilhelm Gottlieb Korn — o tym wydawnictwie nie wspomina m.in. A.Mendykowa — które powstało i działało w latach ok. 1921-1926. Jak przypuszcza autor monografii, owo wydawnictwo wyodrębniło się na bazie kwartalnika, a później tygodnika „Der Heger”, wydawanego przez oficynę Kornów. Specjalizowało się ono w literaturze myśliwskiej.

Kolejne wydawnictwo „siostrzane” to Bergstadtverlag Wilhelm Gottlieb Korn powstałe w 1914 r. na bazie czasopisma ilustrowanego „Der Bergstadt”. Do 1945 r. specjalizowało się w publikowaniu beletrystyki, dzisiaj jako spadkobierca tradycji Kornów, w swej działalności główny nacisk kładzie na wydawanie „silesianów”.

Podsumowując, monografia Schmilewskiego jest istotnym uzupełnieniem naszych wiadomości na temat historii firmy tak zasłużonej zarówno dla kultury niemieckiej jak i polskiej Wrocławia. Obok zalet merytorycznych książki, na uwagę zasługuje jej wysoki poziom edytorski, a zwłaszcza bogaty wystrój ilustracyjny, obrazujący osiągnięcia wydawniczo-typograficzne oficyny Kornów.

Jacek Puchalski
(Warszawa)

Freddy Litten: *Astronomie in Bayern 1914-1945*. Stuttgart 1992, F.Steiner Verlag (Boethius Bd. XXX) s. XII + 329

Recenzowana książka budzi zainteresowanie przede wszystkim ze względu na swój charakter. Jest to bowiem konsekwentnie przeprowadzone studium dziejów wyraźnie ograniczonej grupy uczonych i instytucji naukowych w równie ściśle określonych ramach czasowych przy niezwykle szerokim i starannym wykorzystaniu materiałów źródłowych. Odnosi się to zarówno do spraw organizacji placówek (obserwatoriów), polityki personalnej, charakterystyki uczonych jak i próby oceny znaczenia i